

GIULIO DOUHET

PANOWANIE W POWIETRZU
PRZYPUSZCZALNE FORMY PRZYSZŁEJ WOJNY
ORAZ OSTATNIE ARTYKUŁY

OPATRZONE WSTĘPEM
ITALO BALBO

TETRAGON

WARSZAWA

Tytuł oryginału:

Il dominio dell'aria. Probabili aspetti della guerra futura e gli ultimi scritti

Tłumaczenie:

Magdalena Skierczyńska

Redakcja:

Tadeusz Zawadzki

Współpraca redakcyjna i korekta:

Zofia Kozik

Projekt graficzny serii i okładki:

Teresa Oleszczuk

DTP:

Piotr Hibner, Tadeusz Zawadzki

Tłumaczenie polskie copyright © 2013 by Magdalena Skierczyńska

Copyright © 2013 by Tetragon sp. z o.o.

Fotografia na okładce i na stronie tytułowej: Bombowiec Savoia-Marchetti S.M.81 włoskiego korpusu ekspedycyjnego w eskorcie myśliwców Fiat C.R.32 w czasie wojny domowej w Hiszpanii (<http://it.wikipedia.org>)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Wydawca:

Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.

00-836 Warszawa, ul. Żelazna 41 lok. 21

e-mail: kontakt@tetragon.com.pl

Książki można zamówić na: www.tetraerica.pl

Druk i oprawa:

ISBN 978-83-63374-17-4

Spis treści

Wstęp do wydania polskiego 2013	9
---	---

Wstęp	12
-----------------	----

Panowanie w powietrzu

Księga pierwsza

Część pierwsza. Nowa forma wojny	17
---	-----------

Rozdział I. Nowe środki techniczne	17
--	----

Rozdział II. Nowe możliwości	20
--	----

Rozdział III. Przewrót	22
----------------------------------	----

Rozdział IV. Broń zaczepna	25
--------------------------------------	----

Rozdział V. Skala zniszczeń wywołanych nalotami	28
---	----

Rozdział VI. Panowanie w powietrzu	32
--	----

Rozdział VII. Skrajne wnioski	34
---	----

Rozdział VIII. Armia Powietrzna a lotnictwo pomocnicze	37
--	----

Część druga. Armia Powietrzna	39
--	-----------

Rozdział IX. Ogólny zarys organizacji	39
---	----

Rozdział X. Jednostka bombowa	40
---	----

Rozdział XI. Jednostka eskortująca	44
--	----

Rozdział XII. Stałość uzbrojenia	48
--	----

Część trzecia. Wojna powietrzna	50
--	-----------

Rozdział XIII. Ogólne zasady	50
--	----

Rozdział XIV. Obrona	52
--------------------------------	----

Rozdział XV. Przebieg wojny powietrznej	55
---	----

Rozdział XVI. Przyszłość	59
------------------------------------	----

Część czwarta. Organizacja	64
---	-----------

Rozdział XVII. Wstęp	64
--------------------------------	----

Rozdział XVIII. Koordynacja	65
---------------------------------------	----

Rozdział XIX. Lotnictwo pomocnicze	66
--	----

Rozdział XX. Lotnictwo niezależne	68
---	----

Rozdział XXI. Lotnictwo cywilne	69
Rozdział XXII. Działalność lotnictwa cywilnego związana bezpośrednio z Obroną Narodową.	74
Rozdział XXIII. Działalność lotnictwa cywilnego niezwiązana bezpośrednio z Obroną Narodową.	76
Rozdział XXIV. Centralna organizacja.	77
Rozdział XXV. Szlaki powietrzne.	79
Zakończenie	81
Księga druga (dodana w 1926 r.)	83
Podsumowanie	119
Przypuszczalne formy przyszłej wojny	
Wstęp	125
Rozdział I.	126
Rozdział II	139
Rozdział III.	147
Rozdział IV.	154
Zakończenie	166
Podsumowując	
Wstęp	172
Lotnictwo pomocnicze	175
Obrona powietrzna	190
Walka powietrzna	195
Broń rozstrzygająca	199
Wnioski	229
Wojna 19... roku	
Wstęp	236
Część pierwsza. Przyczyny konfliktu	237
Przygotowanie moralne	237
Przygotowanie intelektualne	238
Francja i Belgia	238
Niemcy.	242
Przygotowania materialne	249
Francja i Belgia	249
<i>Sily lądowe</i>	249
<i>Sily morskie</i>	249
<i>Sily powietrzne – Francja</i>	249

<i>Lotnictwo pomocnicze wojsk lądowych</i>	249
<i>Lotnictwo pomocnicze marynarki wojennej</i>	254
<i>Armia Powietrzna</i>	255
<i>Obrona powietrzna</i>	255
<i>Siły powietrzne – Belgia</i>	258
<i>Mobilizacja</i>	262
<i>Lotniska, ośrodki lotnictwa, zgrupowania</i>	265
<i>Służba zaopatrzenia – benzyna i smary</i>	266
<i>Sprzęt lotniczy, broń, amunicja itd.</i>	267
<i>Terytorialna organizacja obrony powietrznej</i>	268
Niemcy	270
<i>Siły lądowe</i>	270
<i>Siły morskie</i>	270
<i>Siły powietrzne</i>	270
Część druga. Plany operacyjne	280
Sojusznicy	280
<i>Siły powietrzne</i>	281
<i>Lotnictwo pomocnicze</i>	281
<i>Skryta mobilizacja</i>	282
<i>Rozporządzenia na 16 czerwca</i>	283
Niemcy	284
<i>Rozporządzenia na 16 czerwca</i>	291
<i>Bitwa 16 czerwca</i>	295
<i>Sytuacja o godz. 6.00</i>	296
<i>Sojusznicy:</i>	296
<i>Niemcy:</i>	297
<i>Operacje 17 czerwca</i>	307

Giulio Douhet
(AN)

Wstęp do wydania polskiego 2013

Nowe idee, w dowolnej dziedzinie, dopóki nie zostaną potwierdzone „przez życie” i nie staną się niekwestionowanymi kanonami ludzkiej wiedzy, mają swoich zwolenników i oponentów. Oponenti to z zasady ludzie, interesy których nowa idea narusza, mający równocześnie status specjalistów w tej dziedzinie lub ci, którzy nie mają własnego zdania i nie potrafią wzbic się ponad horyzont percepcji, kreowany przez tych pierwszych.

Kiedy 17 grudnia 1903 roku bracia Wright wykonali pierwszy, 12-sekundowy, lot na aparacie własnej konstrukcji (by w 1905 roku osiągnąć wynik 39 minut), a pięć lat później zaprezentowali swój wynalazek w Europie oraz w armii Stanów Zjednoczonych, trzeba było być nie lada jasnowidzem ażeby w 1910 roku napisać: *...nam, którzy posiadamy tylko wojska lądowe i marynarki, musi z pewnością wydawać się dziwne, że powietrze stanie się polem bitwy nie mniej istotnym od lądu czy morza. Jednakże do tej myśli musimy się przyzwyczajać, poczynszy od zaraz i od zaraz przygotować się do nowych bitew...* Wojska lądowe i marynarka nie powinny więc postrzegać samolotów jako środków wsparcia, które mogą być przydatne w pewnych określonych sytuacjach, nie: wojska lądowe i marynarka muszą natomiast widzieć w samolotach narodziny trzeciego brata, młodszego, lecz nie mniej istotnego dla wielkiej rodziny wojennej¹. Ażeby zrozumieć wagę idei zawartych w pracy Giulio Douheta *Panowanie w powietrzu* (1921 r.) należy cofnąć się do czasów, w których ta praca powstała. Natomiast dla oceny jej przydatności możemy wykorzystać doświadczenia, jakie zostały zebrane w dziedzinie bojowego użycia lotnictwa od tamtych czasów do dzisiaj.

Na wojnie, wtedy, królowały dwa rodzaje sił zbrojnych – marynarka wojenna i wojska lądowe. W zależności od położenia geograficznego państwa lub jego interesów narodowych, ważniejszym był jeden lub drugi rodzaj sił. Oba przekonane były o swojej misji i niezastąpioności. Oba zabiegały o budżet. Tymczasem pojawiła się praca, której autor próbował przekonać czytelników, że siły powietrzne mogą być rozstrzygającym czynnikiem przyszłej, zwycięskiej wojny; że należy tworzyć armię powietrzną. To wyglądało na prowokację. Status quo zostało naruszone. Bo jak można porównać jakiś rachityczny aparat latający z np. pancernikiem? Pojawiły się natychmiast (i pojawiają do dziś) słowa krytyki o utopijności takiego pomysłu i wybiórcze traktowanie doświadczeń następných konfliktów. Oponenti nie chcą widzieć istoty idei lub wręcz wypaczają myśli Douheta. Nie chcą zauważyć istotnych faktów.

¹ *I problemi dell'aeronavigazione* (Problemy nawigacji lotniczej), Maggiore G. Douhet, „La Preparazione”, Roma 1910.

Najgroźniejszą bronią I wojny światowej był gaz trujący. Jak zauważa autor: *Atak, w czasie którego zastosowano gaz trujący 25 kwietnia 1915 r., określono jako najokrutniejszy epizod wojny światowej* (s. 149). Nie przez przypadek autor rozważa użycie gazu jako środka bojowego, a samolotu jako jego nosiciela. *Bomby wybuchowe powodują wstępne zniszczenia, zapalające – wywołują zarzewia ognia, chemiczne – uniemożliwiają ludności opanowania ognia* (s. 28) oraz *Samolot stanowi środek, za pomocą którego można rozpraszać wielkie ilości substancji trujących, dosięgać armii i wyludniać całe obszary. Wojna chemiczna odnajduje w samolocie środek do osiągnięcia przerażających skutków na olbrzymich obszarach* (s. 150). Tak samolot jak i gazy trujące były „najnowszymi wymysłami ludzkości” w I wojnie światowej – środkami o niespotykanej dotychczas sile niszczenia. Dzisiaj, taką niszczycielską siłę posiada broń jądrowa i z nią należałoby kojarzyć teorię Douheta. Pierwszy przypadek zastosowania tej teorii mieliśmy w Hiroszimie i Nagasaki w 1945 roku. Aktualnie istnieją jeszcze nowocześniejsze bomby.

Niesłusznie zarzucano autorowi, że planuje rozegrać przyszłą wojnę tylko przy pomocy sił powietrznych: *Gdybym twierdził, że Armia Powietrzna miałaby stać się jedynym czynnikiem zwycięstwa, musiałbym prosić, zgodnie z logiką, o rozwiązanie wojsk lądowych i marynarki wojennej... W wojnie francusko-marokańskiej lotnictwo nie było jedynym czynnikiem zwycięstwa. Powiem więcęj – nie będzie nim również podczas przyszłych wojen. Jednakże pomiędzy „jedynym czynnikiem zwycięstwa” a „decydującym czynnikiem zwycięstwa” istnieje spora różnica i lotnictwo mogło być z powodzeniem rozstrzygającym czynnikiem zwycięstwa w wojnie francusko-marokańskiej, nie będąc przy tym czynnikiem jedynym* (s. 205).

Douhet postuluje budowę samodzielnych sił powietrznych z samolotami bombowymi i samolotami pola walki, a zaniechania użycia lotnictwa do roli pomocniczej dwu pozostałym rodzajom sił zbrojnych. Dzisiaj żaden dowódca nie rozpocznie operacji wojskowej nie mając zapewnionego **panowania w powietrzu**, do czego wielokrotnie w swoich pracach nawołuje Douhet. Wówczas nie było to takie oczywiste, a było wręcz niezrozumiałą mrzonką. Rozwiązania te nie znajdowały, niestety, zrozumienia także w polskiej myśli tamtego okresu. W tym samym 1921 roku, z książką Douheta, została opublikowana praca płk. Stanisława Jasińskiego. Autor nie zgadzał się z Douhetem w ważności zdobycia panowania w powietrzu. Uważał, że wystarczy osiągnięcie przewagi w powietrzu w ważnych rejonach². W wojskowych dokumentach doktrynalnych pojawiły się też zapisy będące w sprzeczności z sugestiami Douheta – *lotnictwo w czasie wojny musi przede wszystkim pracować dla zapewnienia wywiadu i łączności*³. Jak wiemy z historii wojny obronnej 1939 roku, lotnictwo zostało rozczłonkowane i przydzielone do poszczególnych armii.

Praca Douheta zawiera, także ważne wnioski natury politycznej, które bardzo szybko zostały zweryfikowane. *Mamy teraz do czynienia z ciekawą sprawą: Ententa w celu zabezpieczenia się przed możliwym odwetem ze strony Niemiec postawiła ten kraj w sytuacji, która w stanowczy sposób skieruje go na drogę pewnego odwetu. Niemcy pozbawione możliwości zbrojenia się na lądzie i morzu zostaną zmuszone do uzbrojenia sił powietrznych* (s. 36).

² Stanisław Jasiński, *Najpilniejsze postulaty polskiego lotnictwa wojskowego*, Warszawa 1921.

³ Wytuczne GISZ dla organizacji i użycia lotnictwa, wydane 13 X. 1926, l.dz. 9276/26.

Teoria, która została potwierdzona przez doświadczenia kolejnych wojen, wypełnia strony niniejszej pracy. Jeżeli dodamy do tego niezwykłą przejrzystość prowadzonej analizy i trafność formułowanych wniosków, daje to czytelnikowi, nawet nieobeznanemu w tematyce lotniczej, możliwość swobodnego korzystania z materiału źródłowego jakim jest książka *Panowanie w powietrzu* autorstwa Giulio Douheta.

gen. bryg. (rez.) pil. dr Zenon Smutniak

Wstęp

Dobrze się stało, że „Le Vie dell’Aria”¹ przygotowały publikację monografii z zakresu lotnictwa nieodżałowanego gen. Douheta, *Panowanie w powietrzu*, prawdopodobne aspekty przyszłej wojny oraz ostatnie dwa szkice opublikowane w „Rivista Aeronautica”².

Chodzi tu o dzieła dziś już niespotykane, a których znaczenie edukacyjne, wojskowe i historyczne jest wszystkim znane.

Pisma te są cennym dokumentem świadczącym o geniuszu włoskiej myśli na polu badań w dziedzinie wojskowości; ich aktualność jest immanentna, jak o tym świadczy wciąż rosnące wokół nich zainteresowanie zarówno we Włoszech, jak i za granicą.

Problem przyszłej wojny jest poważną kwestią, która interesuje wszystkich i która nie powinna być zarezerwowana jedynie dla zawodowych wojskowych, ale zajęć polityków, inżynierów, badaczy i naukowców. Jednakże powinien on również zainteresować szeroką opinię publiczną, gdyż to właśnie ludność jest pierwszym i ostatnim aktorem współczesnych wojen. Zatechły sentymentalizm antimilitarystyczny jest najbardziej niebezpiecznym sprzymierzeńcem wojny i jej okrutnych konsekwencji: należy nauczyć postrzegania rzeczywistości w sposób obiektywny; to jedyna możliwość, by zrozumieć fakty historyczne i czegoś się na ich podstawie nauczyć.

Douhet był pierwszym, który próbował zobaczyć, czym będzie wojna przyszłości: on doskonale zrozumiał, że użycie Armii Powietrznej zmieniło charakter wojny, do jakiego człowiek był przyzwyczajony przez tysiące lat. Dlatego nieostrożnie i niebezpiecznie jest nie brać pod uwagę nowego czynnika i nie zrewidować na czas systemów i mentalności.

Jestem dumny z tego, że go wspierałem i że otworzyłem przed nim wrota naszego „Rivista Aeronautica”.

Duża część społeczeństwa, również wśród klasy rządzącej, nie docenia wagi lotnictwa. A możliwości bojowe lotnictwa są nieograniczone i nawoływanie do ich analizowania jest świadectwem przezorności i wielkiej mądrości.

Niestety, nie rejestrujemy jeszcze wzmożonego zainteresowania wspomnianymi badaniami.

Zasługą Douheta pozostaje fakt, że jako pierwszy zwrócił uwagę wszystkich na kwestię wojny powietrznej, jednak jeszcze większą zasługą jest to, iż nauczył, jak należy analizować współczesną taktykę wojskową umysłem wolnym od akademickich uprzedzeń i zdroworozsądkowo. Pisarz Douhet z racji przyjętego stylu, wolnego od niepotrzebnej retoryki, języka czy-

¹ Drogi Powietrzne (przyp. tłum).

² Przegląd Lotniczy (przyp. tłum).

stego i eleganckiego, jasnego wyrażania myśli, wywodzi się z wielkiej tradycji włoskich pisarzy, których cechuje zdrowy realizm, a ten uczy zimnego i trzeźwego wejrzenia w gmatwaninę ludzkich spraw i pasji. Wrobić sobie zdanie na temat ważnych problemów nurtujących narody, zwalczać poglądy przeciętne, jak i te zbyt ogólnikowe, gdyż są one zawsze zgubne, oto przestroga i nauka, jakie należy wyciągnąć z dzieła Douheta.

Młodzi na stronach autorstwa Douheta znajdą odpowiedź na swoją udrękę poszukiwań i zgłębiania wiedzy: drażąc kwestie wspomniane przez tego szlachetnego pisarza wojskowego, którego wewnętrzna pasja miała charakter ludzki i narodowy, nauczą się lepiej rozumieć czasy, w których żyją, i stać się ludźmi naszej ery, ery Mussoliniego, która była wrogiem przesądów i złudzeń.

*Italo Balbo*³
*Rzym, styczeń 1932 – X*⁴

3 Balbo Italo (1896–1940) – lotnik, twórca i marszałek włoskiego lotnictwa wojskowego, wysokiej rangi polityk faszystowski. W 1926 r., nie mając jeszcze pojęcia o lataniu, otrzymał od Mussoliniego stanowisko sekretarza lotnictwa. Szybko nauczył się pilotażu i zdobył wykształcenie w tej dziedzinie. W 1928 r. otrzymał stopień generała lotnictwa, rok później objął stanowisko ministra lotnictwa. 28 VI 1940 r. nad Tobrukiem samolot z I. Balbo został zestrzelony przez włoską obronę przeciwlotniczą. Miała to być (zgodnie z opinią wdowy po nim) zemsta Mussoliniego za krytykę jego polityki sojuszu z Hitlerem (przyp. tłum.).

4 X, czyli 10 rok ery faszystowskiej według rachuby czasu używanej równoległe we Włoszech za czasów Mussoliniego. Wedle niej rok rozpoczął się 29 października (przyp. red.).

Prototyp gigantycznego, jak na swoje czasy, bombowca Caproni Ca.90, 1929 r.
(AN/<http://commons.wikimedia.org>)

Panowanie
w powietrzu

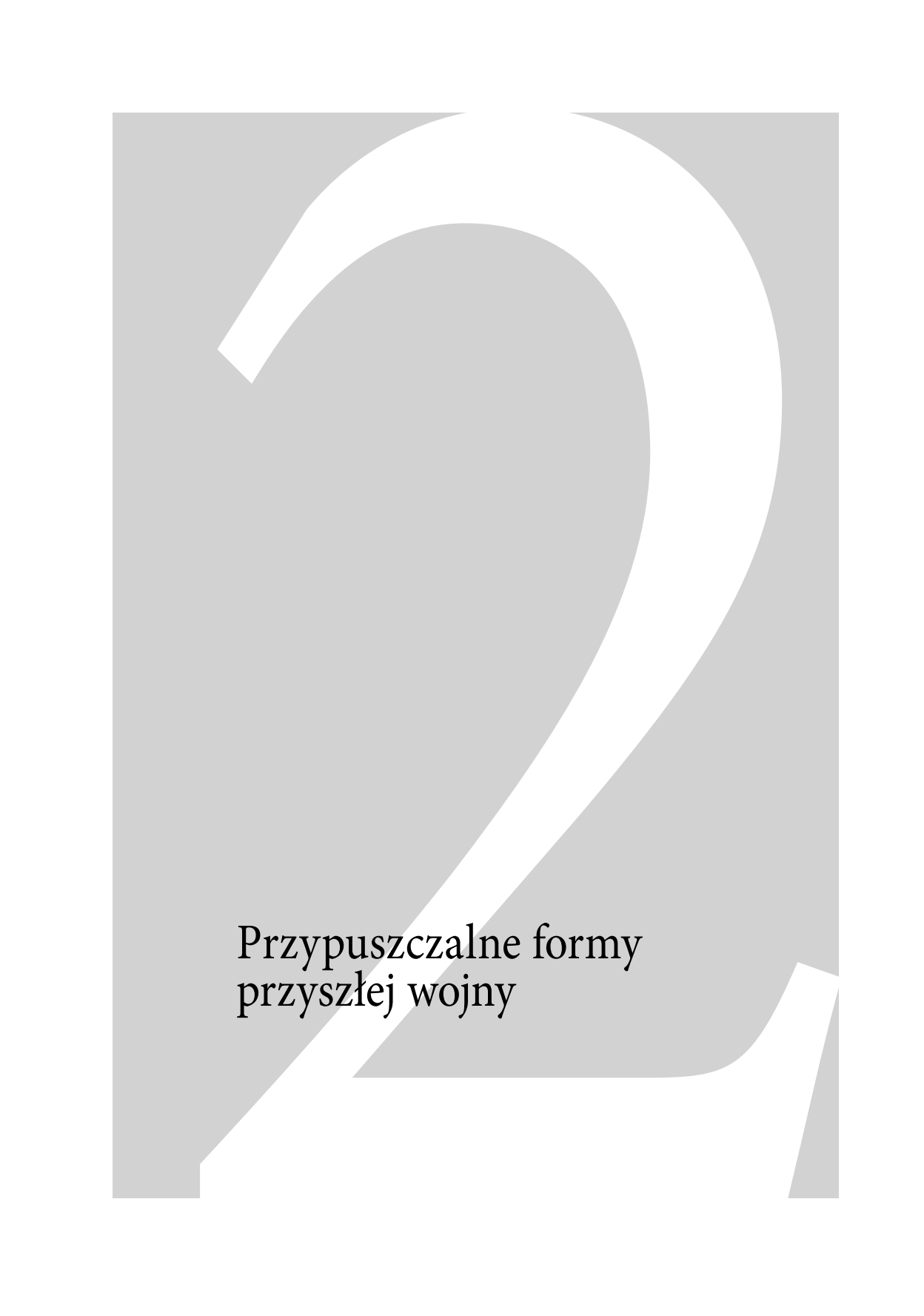

Jedna z licznych w okresie międzywojennym wizualizacji wojny powietrznej

**Obserwator wypatruje niemieckich bombowców z dachu jednej z londyńskich kamienic.
W tle widoczna katedra św. Pawła. Bitwa o Anglię, 1940 r.**

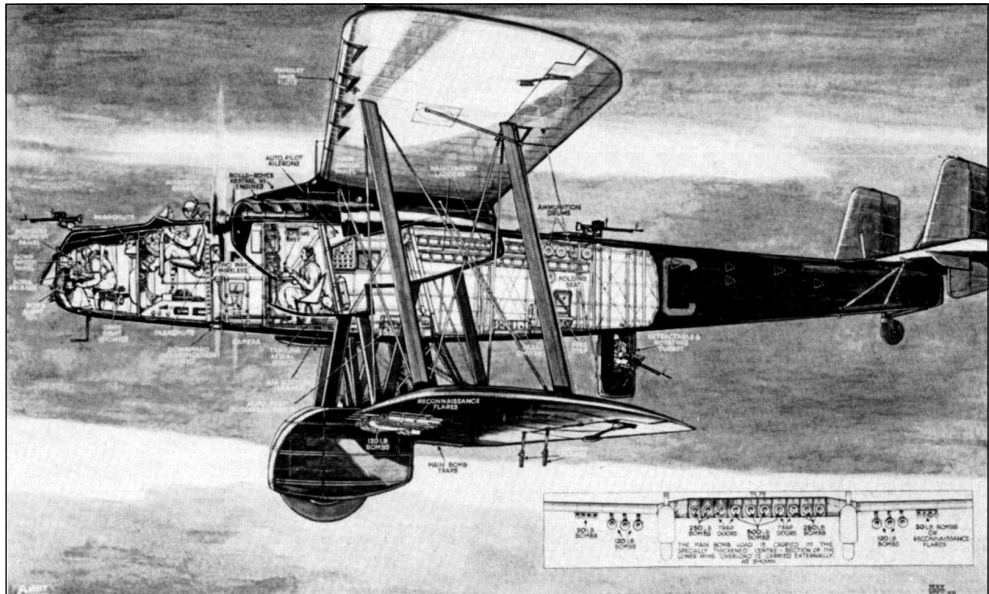
(<http://www.archives.gov>)

The image features a minimalist design with a solid grey background. A large, thick white curved shape, resembling a stylized 'C' or a partial circle, is positioned in the upper half of the frame. In the lower-left quadrant, the text 'Przypuszczalne formy przyszłej wojny' is written in a black, serif font. The text is arranged in two lines: 'Przypuszczalne formy' on the top line and 'przyszłej wojny' on the bottom line. The overall aesthetic is clean and modern.

Przypuszczalne formy
przyszłej wojny

Dzieło *Przypuszczalne formy przyszłej wojny* opublikowane zostało w kwietniu 1928 r. w „Quaderni dell’Istituto Nazionale Fascista di Cultura”

Przykładem brytyjskich dążeń do rozbudowy ofensywnej siły lotnictwa w pierwszej połowie lat 30. ubiegłego wieku był, dość pokraczny, ciężki nocny bombowiec Handley Page Heyford.

Tu na rysunku przekrojowym.

(AN)

A large, white, stylized number '3' is centered on a gray background. The number has a thick, rounded font style with a slight shadow effect.

Podsumowując

Jedno z wcieleń douhetowskiego bombowca 2000 KM – niemiecki czterosilnikowy Dornier Do P. Dla kamuflażu oficjalnie zaklasyfikowano go jako nocny samolot transportowy. Na zdjęciu w Szwajcarii, gdzie wyposażono go w stanowiska strzeleckie, ok. 1930 r.

(AN, <http://commons.wikimedia.org>)

Wojna 19... roku

Dzieło *Wojna 19... roku* opublikowane zostało w marcu 1930 r. w „Rivista Aeronautica” parę dni po śmierci nieodżałowanej pamięci Generała. To ostatnia praca Generała Douheta. Dzieło to Autor opatrzył następującym słowem wstępnym.